

Kemal Tahir'in Milli Mücadele Konulu Romanlarında "Seçilmiş Kahraman" ve "Büyülü Nesne"*

Kemal Tahir's Novel on The National Struggle "Choice Hero" And "Magic Object"

Hilal AKÇA¹

*Bu çalışma tarafımdan hazırlanan "Kemal Tahir'in Romanlarında Yolculuk Arketipi" başlıklı doktora tezinden genişletilerek üretilmiştir. Tezde yolculuğu takip edilen seçilmiş kahraman sadece tespit edilmiş, bu çalışmada ise detaylandırılarak incelenmiştir.

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Hilal Akça (Dr. Öğr. Üyesi),
Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri, Türkiye.
E-posta: hakca@erciyes.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3518-7306

Başvuru/Submitted: 30.08.2019

Revizyon Talebi/Revision Requested:
16.09.2019

Son Revizyon/Last Revision Received:
10.09.2019

Kabul/Accepted: 17.09.2019

Online Yayın/Published Online: 31.10.2019

Atıf/Citation: Akca, Hilal. "Kemal Tahir'in Milli Mücadele Konulu Romanlarında "Seçilmiş Kahraman" ve "Büyülü Nesne." *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology*, 29, 'Milli Mücadele' Özel Sayısı (2019): 1-23.
<https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.640776>

öz

Kurmaca dünyasının içinde gerçekliği de barındıran romanlar; siyasi, sosyal, tarihi, dini pek çok hadiseyi anlatarak "sosyal" bir sorumluluk üstlenirler. Edebiyat ve toplum ilişkisinin bir gereği olan bu durum aynı zamanda yazarın içinden çıktığı topluma karşı üstlendiği sorumluluğun da bir parçasıdır. Özellikle ulusların yaşadıkları bu hadiseler dönemin ve dönemden sonra gelen neslin yaşam öyküsünün şekillenmesinde oldukça etkili olduğu için yazarlar edebi eserlerde bu sorumluluğun bilincinde hareket ederler. Kemal Tahir bu bilince sahip Cumhuriyet dönemi yazarlarından biridir; pek çok eserinde hem sosyolog hem de tarihçi kimliği taşıyan yazar, entelektüel tavırla toplumsal kimliğin inşasında önemli bir role sahiptir. Yazarın bu bilinçle kaleme aldığı Milli Mücadele'yi konu edinen *Esir Şehrin İnsanları* (1956), *Esir Şehrin Mahpusu* (1961) ve *Yorgun Savaşçı* (1965) romanlarında kurguladığı "seçilmiş kahraman" ve bu kahramanların idealize ederek ulaşmaya çalıştığı "büyülü nesne/vatan savunması" aydınların bu savunmadaki yeri ve konumunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda okuyucu düzleminde milli bilincin uyandırılması için aydının uyanışını somutlayan bu romanlar, bir ulusun yaşadığı olağanüstü bir hadiseyi hafızalarda diri tutarak kültürel bir bellek oluşturmaktadır. Bu çalışmada Kemal Tahir'in Milli Mücadele konulu romanları, yolculuk arketipi/arayış miti bağlamında çözümlenerek milli kimliği simgeleyen unsurlarla beraber romanların büyümlü nesnesi konumunda bulunan "milli idealler" ve "toplumsal duyarlılık" örneklemi oluşturulan seçilmiş kahramanlar tahlil edilecektir. Sonuç olarak Kemal Tahir'in Milli Mücadele içindeki yeri ve önemi kurgusal dünyanın perspektifinden aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: Milli Mücadele, Kemal Tahir, Kahraman miti, Arketip, Yolculuk

ABSTRACT

Novels, which include reality within the fictional world, take on a "social" responsibility by telling many political, social, historical and religious events. This, which is a necessity of the relationship between literature and society, is also a part of the responsibility of the author towards the society he comes from. The authors act with the awareness of this responsibility in literary works, especially since these events are very influential in shaping the life story of the generation and the future generations. Kemal Tahir is one of the writers of the Republican era with this consciousness; In many of his works, he

is both a sociologist and a historian, and plays an important role in the construction of a social identity with his intellectual attitude. The selected hero and the magical object which the heroes tried to reach by idealizing these characters in his novels, *Esir Şehrin İnsanları* (1956), *Esir Şehrin Mahpusu* (1961) and *Yorgun Savaşçı* (1965), which are the subject of the National Struggle which the author wrote with this consciousness, reveal the place and position of the intellectuals in this defense. At the same time, these novels embody the awakening of the intellectuals in order to awaken the national consciousness at the reader's level, create a cultural memory by keeping alive an extraordinary event experienced by a nation. In this study, Kemal Tahir's novels on the National Struggle will be analyzed in the context of the journey archetype/quest myth and the selected heroes that constitute the sample of "national ideals" and "social sensitivity" which are the magical objects of the novels, along with the elements that symbolize national identity. As a result, the place and importance of Kemal Tahir in the National Struggle will be conveyed from the perspective of the fictional world.

Keywords: National struggle, Kemal Tahir, Hero myth, Archetype, Journey

EXTENDED ABSTRACT

While analyzing the individual staff of literary works in the text analysis, the word "hero" is used for every person in the work; in fact, not all people in the work are heroes. This attitude, which has become a habit in text analysis, has become popular and established. The individual is regarded as the "hero a particular event. The individual does not need to possess innate or acquired heroic qualities. Actually, heroism is like a title that is generally accepted after military, religious, historical, political and social success. In the texts that are the product of national consciousness and collective unconsciousness, like legends, epics and fairy tales, the heroic type which is placed in the center takes on the role of savior / protector by providing extraordinary features, and continues its existence by being transferred from generation to generation. Berna Moran was born in the twentieth century, in his book *Literary Theory and Criticism*; he states that this theory, which is one of the methods of criticism of work, has benefited from various disciplines such as anthropology, psychology, history and comparative religion. In this respect, he likens it to "historical and sociological" criticism. The reason why this method of criticism is included in the work-oriented criticism methods is not because it reveals the structure that creates the aesthetic life in the work, but because it reveals the archetypes that have influenced people since ancient times. Archetypes repeating in the literary works with stereotypes such as person, image, symbol and plot help to analyze the meaning universe of the work.¹ Loral Lee Portenier in *The Heroine's Journey*, according to J.L. Henderson (1964) and Carl Gustav Jung (1964) the most archetypal archetype in the world is the heroic archetype. It also states that the heroic archetype always refers to a powerful human or god person who creates evil. The heroic archetype as a result of a journey includes "action, adventure, excitement, success, renewal, fun and return home..." Overcoming significant difficulties, the hero tests his character.² *The Epic Hero*, Dean A. Miller talks about Joseph Campbell, who brought a new perspective to the image of heroism.

1 Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1991), s. 219.

2 Portenier, Loral Lee, *The Heroine's Journey* (Art and Healing, CSP 4520, Ruth Richards, MD, PhD, Saybrook University, San Francisco, California, 2011), s. 4.

Campbell's first and foremost work in this field is *The Hero with a Thousand Faces*, is based on the tradition of scholars working in the field of psychology and mythology, such as Otto Rank. Furthermore, Campbell sets out from legends rather than an epic hero in this work. Campbell harmonizes the model of eternal heroism with the cosmic cycle; "Monomite / myth analysis" and Jung's "archetypes / early examples" theory. According to Campbell, "the hero dies as a modern man; but it is perfected as an eternal man and reborn as a universal man."³ Therefore, according to Campbell, the duty of the resurrected hero is to return to us, to turn and to teach his adventure. Therefore, in order to prove his transformation, it is necessary to follow the stages / categories of his biography and his experiences tested.⁴

Kemal Tahir's novels on the National Struggle show that both his historical and fictional figures resemble mythological heroes in certain aspects. Kemal Tahir's novels on the National Struggle have played an important role in the construction of national identity. *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu*, *Yol Ayrımı* and *Yorgun Savaşçı* tired warriors' trilogy historical background of the novel describes the transition to the new Ottoman Turkey. The first two volumes of the trilogy reveal the status of Istanbul after the occupation, and the years of National Struggle on the axis of the adventure of Kamil Bey, the "chosen hero" of the works. When Kamil Bey lived in Europe, far away from the realities of his country as the intellectual of the time, he returned to his country in order to save the legacy of his father Selim Pasha after World War I and the occupation of the country, he found himself in the midst of chaos. The hero turned into an intellectual who fought for the salvation of the country on his way to save his father's land. It was quite effective for this transformation that he met his old school friends, started working in the "Blackuncle" magazine and the Ottoman State desperately took refuge in the American mandate. At the end of the novel, the People of the Prisoner Kamil Bey, who was involved in Kuvayı Milliye and tried to bring the Greek occupation plan to Anatolia and was sentenced to shovel for seven years, was willing to lose his family. He completed the individualization process in prison and became a full hero. Kemal Tahir, with this type of hero, fictionalized both the terms of the National Struggle years, and what the task of the enlightened in these conditions revealed. In the novel "Tired Warrior", the accusation of the Ottoman Empire, Committee of Union and Progressive Terrorists who succumbed to World War I was fictionalized within the "chosen hero Hell's Artillery Cemil". Cemil returned to Istanbul after the defeat in World War I; after twenty years of military service, he became a tired warrior because this process was too heavy for him. He was very unhappy that he had not been able to relieve his mental fatigue and was accused of treason. However, he soon went to Anatolia and joined the National Struggle, and struggled for the liberation of his country. As a hero, he cannot return both in real and spiritual terms, although he has completed his maturity. As a result, the hero created

3 Miller, Dean A, *The Epic Hero*. (The Johns Hopkins University Press, USA, 2000), s.68.

4 Miller, *The Epic Hero*, 69.

by Kemal Tahir in his novels about National Struggle comes to the forefront, and both heroes chosen in the work do not give up their country against all the "defeat, exile, pain, betrayal and oppression. In fact, the heroes represent the Ottomans in some ways on an allegorical basis. Although Kamil Bey was an intellectual, he could not see the truth, and when his power and money were exhausted, everyone turned his back on him. Cemil is an officer who has succumbed and is exhausted from the twenty years of struggle, and is accused of treason. Both are consistent with the heroes of the tragedy experienced by the Ottoman period, but as both heroes who participated in the National Struggle, heroes of a new Ottoman. The New Republic of Turkey is transformed to reach the "freedom to practice".

1. Giriş

Metin tahlillerinde edebi eserlerin şahıs kadrosu incelenirken “kahraman” kelimesi eserdeki her şahıs için kullanılmaktadır oysa eserdeki bütün şahıslar kahraman özelliği taşımaz. Metin tahlilinde bir tür alışkanlığa dönüşen bu tavır, popüler hale gelmiş ve yerleşmiştir. Birey belli bir olayın “kahramanı” olarak değerlendirilir. Bireyin doğuştan veya sonradan edinilen kahramanlık özelliklerinin olması gerekmez. Aslında kahramanlık çoğunlukla askeri, dini, tarihi, siyasi ve sosyal bir başarı sonrasında verilen ve herkesçe kabul gören bir unvan gibidir. Efsane, destan ve masallar gibi milli şuurun ve kolektif bilinç dışının ürünü olan metinlerde merkeze yerleşen kahraman tipi olağanüstü özelliklerle donatılarak kurtarıcı/koruyucu rolü üstlenir ve nesilden nesle aktararak varlığını devam ettirir. Bu nedenle efsaneleşmiş bu kahramanların izleri modern metinlerde de varlığını sürdürür. Metin tahlilinde bu izlerin tespiti için Arketipsel eleştiri kuramından faydalanılmaktadır. Berna Moran *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* başlıklı kitabında yirminci yüzyılda doğmuş esere dönük eleştiri yöntemleri içerisinde yer alan bu kuramın; antropoloji, psikoloji, tarih ve karşılaştırmalı din gibi çeşitli bilim dallarından faydalandığını söyler. Bu yönüyle “tarihi ve sosyolojik” eleştiriye benzetir. Bu eleştiri yönteminin “esere dönük eleştiri” yöntemleri içerisinde yer almasının sebebi, eserdeki estetik yaşantıyı meydana getiren yapıyı ortaya çıkarmasından değil, çok eski çağlardan beri insanları etkileyen, onlara derinden seslenen arketiplerin varlığını tespit etmesidir. Edebiyat eserlerinde kişi, imge, sembol, olay örgüsü gibi kalıp öğelerle tekrar eden arketipler, eserin anlam evreninin çözümlenmesine yardımcı olurlar.⁵ Carl Gustav Jung’a göre, insanlığın ortak/kolektif bilinç dışında yer alan arketipler, ataların mirası olarak ilk insandan itibaren var olan psikolojik kodlardır. Bu kodlar arkaik insandan modern insana tıpkı DNA aktarımı gibi geçerek arkaik insanın/atanın tecrübe ve deneyimlerinin biçimlenmiş şekillerini ortaya koyarlar. Kişisel bilinç dışının daha derinlerindeki bu kalıntıların depolandığı kolektif bilinç dışı “(...) kökeni milyonlarca yıl öncesine uzanan “atasal tecrübeleri” içeren bir depodur. Bu depoya her geçen yüzyıl, küçük tecrübeler ekler. İnsanlar, tarih öncesi olayların yansıma imkânı bulduğu bilinç dışının bu boyutuyla, aynı ortak psişik tarihi yaşarlar.”⁶ Bu bağlamda arketipler zihinsel bir tarih sunarlar ve bu tarih insanın doğduğu andan itibaren onunla beraber dünyaya gelir. Diğer bir deyişle insan “görünmez atalarıyla” beraber doğmaktadır.⁷ Jung’a göre, arketipler aslında belli bir yere kadar Platon’un fikirleriyle benzerlik göstermektedir. Platon’a göre, fikirler henüz yeryüzünde hayata başlamadan evvel Tanrıların zihninde var olan safi zihinsel formatlardır; bu nedenle dünyevi fenomenlerin üstündedirler.⁸ Bütünüyle sezgisel bir süreci içeren arketipler, tüm insanlığın zihninde varlıklarını sürdürürler. Jung, arketiplerin tüm insanlığa ait nitelikler taşıdığını şu sözlerle ifade eder:

5 Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, s. 219.

6 Bahadır, Abdulkemim, *Jung ve Din* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2010), s. 76.

7 Sambur, Bilal, *Bireyselleşme Yolu/ Jung’un Psikoloji Teorisi* (Ankara: Elis Yayınları, 2005), s.85.

8 Stevens, Anthony *Jung*, çev.Ayda Çayır (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 1999), 50.

"İnsan davranışını belirleyen işlevsel modellere 'imajlar' adını vermekteyim. İmaj kavramı insan aktivitesinin oluş formunu ifade etmesinin yanında aktivitenin meydana geldiği tipik durumu da kapsamaktadır. Bu imajlar orijinaldirler ve bütün insanlık türüne özgüdürler. Onları insan ırkının doğuşuyla başlatmak lazımdır. Onlar insanın insani nitelikleridir ve aktivitelerimizin spesifik insani formlarıdır. (...) Arketipler insanlığın gizli hazinesidir. İnsanlık tanrılarını ve şeytanlarını, öngörülerini ve güçlü düşüncelerini hep bu hazineden çıkarıp almaktadır. Arketipler hazinesi olmadan insan, insan değildir."⁹

Mircea Eliade *Ebedi Dönüş Mitosu* adlı eserinde her ritüelin bir ilahi modeli olduğunu ve bu modelin tanrı/kahraman/mitsel atayı temsil ettiğini söyler. Ona göre, mitsel modeli karşılayan sadece ritüeller değildir; bütün insan davranışları arkaik zamandan beri bir tanrı/kahraman/ata tarafından gerçekleştirilmiş eylemdir.¹⁰ Eliade, geleneksel toplumlara göre yaşamın tüm önemli eylemlerinin Tanrı ya da kahraman tarafından gerçekleştirildiğini, insanın ise bu eylemleri sadece taklit ettiğini ifade eder. Dolayısıyla bir nesne ya da eylem ancak bir arketipi taklit veya tekrar ettiği ölçüde gerçektir. Bu nedenle örnek modeli olmayan her şey 'anlamsız', yani, gerçeklikten yoksundur. Böylece insan, arketipik olma eğilimi göstermektedir.¹¹ Loral Lee Portenier, *The Heroine's Journey* başlıklı çalışmasında J. L. Henderson ve C. G. Jung'a göre, dünyadaki en yaygın arketipin "kahraman arketipi" olduğunu söyler. Aynı zamanda kahraman arketipinin "her zaman kötülüğü yaratan güçlü bir insan ya da tanrı insanı" kastettiğini belirtir. Bir yolculuk neticesinde gerçekleşen kahraman arketipi "eylemi, macerayı, heyecanı, başarıyı, yenilenmeyi, eğlenceyi ve eve dönüşü" içermektedir. Önemli zorlukların üstesinden gelen kahraman, karakterini test eder.¹² Otto Rank *Kahramanın Doğuş Miti/Mitolojinin Psikolojik Yorumu* başlıklı çalışmasında bütün kahramanların aynı macerayı takip ederek benzer psikolojiyi yaşadıklarını şu sözlerle dile getirir:

"Önde gelen uygar ulusların hepsi - Babiller ve Mısırlılar, İbraniler ve Hindular, Persler, Yunanlılar ve Romalılar, bunun yanı sıra Cermenler ve diğerleri -ulusal kahramanlarını -efsanevi prens ve krallar; din, hanedan, imparatorluk veya şehir kurucuları -daha ilk zamanlarında bir dizi şiirsel masal ve efsanelerle yüceltmeye başladılar. Bu karakterlerin doğum ve gençlik hikâyeleri bilhassa fantastik özellikler, farklı uluslarda-birbirlerinden çok uzak ve tamamen bağımsız olsalar bile-şaşırtıcı bir benzerlik veya bazen tam bir örtüşme gösterirler."¹³

Dean A. Miller *The Epic Hero* adlı eserinde "kahramanlık" imajına yeni bir bakış açısı getiren Joseph Campbell'a değinir. Campbell'ın bu alandaki ilk ve en önemli çalışması

9 Sambur, *Bireyselleşme Yolu/ Jung'un Psikoloji Teorisi*, s.86-87.

10 Eliade, Mircea, *Ebedi Dönüş Mitosu*, çev. Ümit Altuğ (Ankara: İmge Kitapevi 1994), s. 35-36.

11 Eliade, *Ebedi Dönüş Mitosu*, s.45.47.

12 Portenier, *The Heroine's Journey*, s. 4.

13 Rank, Otto, *Kahramanın Doğuş Miti/Mitolojinin Psikolojik Yorumu*, çev. Gökçe Yavaş (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016), s. 9.

The Hero with a Thousand Faces (1949) Otto Rank gibi psikoloji ve mitoloji sahasında çalışan bilginlerin geleneğine dayanmaktadır. Ayrıca Campbell bu çalışmasında epik bir kahramandan ziyade efsanelerden yola çıkmaktadır. Campbell “ebedi kahramanlık” modelini kozmik çevrimle uyumlu hale getirir; “monomit/mit analizi” ve Jung’un “arketipler/ilk örnekler” teorisile bütünleştirir. Campbell’a göre, “kahraman modern bir insan olarak ölür ama ebedi bir insan olarak mükemmelleşir ve evrensel bir insan olarak yeniden doğar.”¹⁴ Bu nedenle Campbell’a göre, yeniden dirilen kahramanın görevi bize geri dönmek, dönüşmek ve macerasını öğretmektir. Dolayısıyla kahraman araştırması yapmak, onun dönüşümünü ispat etmek için öncelikle onun biyografisinin aşamalarını/kategorilerini ve test ettiği deneyimlerini takip etmek gerekir.¹⁵ Campbell’ın yukarıda bahsedilen ve *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adıyla çevrilen eserine göre kahramanın mitolojik macerasının standart yolu geçiş ayınlarındaki “ayrılma/erginlenme/dönüş” formülünün genişletilmiş halidir. Campbell kahramanın sıradan dünyadan çıkıp doğüstü tuhaflıkların olduğu yere doğru ilerlediğini ve orada masalsi güçlerle karşılaştığını belirtir. Bu karşılaşmanın neticesinde kesin bir zafer kazanan kahraman bu gizemli maceradan üstün bir güçle geri döner.¹⁶ Campbell’a göre, kahramanın özellikleri şunlardır:

1. Mitolojik metinlerde kahraman sıra dışı yetenekleri olan bir kişidir.¹⁷ Ona sıra dışı yetenekleri doğum hatta anne karnına düştüğü andan itibaren verilir.¹⁸ Zaman zaman olağanüstülük taşıyan bu yetenekler, modern metinlerde yerini olumlu veya olumsuz üstün yeteneklere bırakır. Kahraman bu yetenekleri sayesinde keşfedilir ve maceraya başlamak için çağrılar alır.

2. Kahramanın sıra dışı yetenekleri, toplum tarafından ödüllendirildiği gibi reddedilebilir.¹⁹ Çünkü kahramanın bu yetenekleri topluma fayda sağladığı gibi zarar da verebilir. Ayrıca toplum, kahramana zarar vermek ya da onu ortadan kaldırmak isteyen “karşı güç” tarafından yönlendirilebilir.

3. Kahraman içinde bulunduğu simgesel dünyada eksiklik duyabilir.²⁰ Çünkü toplum henüz kahramanın yeteneklerini fark etmeye hazır değildir. Bunun sebebi toplum içinde yaşanan bölünmelerdir. Çıkar çatışmaları kahramanı yalnızlaştırır, bu nedenle kahraman bulunduğu ortamdan uzaklaşmaya başlar ya da kendisine yapılan çağrılara kulak vermez.

4. Kahramanın içinde bulunduğu dünya, kıyamet tasavvurunda fiziksel ve ruhsal açıdan yıkıma uğramış ya da uğrama noktasına gelmiş gösterilebilir.²¹ Yukarıdaki maddelerle de bağlantılı olarak yalnızlaşan kahraman kendisini her açıdan güçsüz hisseder. Yaşadığı

14 Miller, *The Epic Hero*, 68.

15 Miller, *The Epic Hero*, 69.

16 Campbell, Joseph, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, çev. Sabri Gürses (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2010), s.42.

17 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

18 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.348.

19 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

20 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

21 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

kayıplarla ya da uğradığı haksızlıklarla kararsızlıklar yaşar. Bu durum onun reel ve ruhsal manada olgunlaşmasına, hayat tecrübesinin artmasına vesile olur.

5. Kahraman kendi bölgesine ait mikrokozmetik, mitin kahramanı ise dünya tarihine ait makrokozmetik bir zafer elde eder.²² Kahramanların başarısı/zaferi buldukları ortama ve zamana göre değerlendirilir. Modern metinlerde çoğunlukla mikrokozmetik başarılar elde eden kahraman, mitolojik metinlerde olduğu gibi tarihe mal olmayabilir. Ancak tarihi romanlarda her ne kadar yazar mitleşmiş kahramanları onların yakınında bulunan ikinci şahsiyetler üzerinden kurgulamayı tercih etse de bazen "seçilmiş kahraman" tarihi bir şahsiyet olduğu için makrokozmetik bir zafere ulaşabilir.

6. Kahraman sıra dışı güçlerin ustası haline gelir ve kişisel zorbalara karşı üstünlük elde edip macerasından geriye dönerken toplumun yenilenme araçlarını getirir.²³ Yolculuk miti/ arketipi olarak değerlendirilen mitolojik kahramanın macerası, onun hem reel hem de ruhsal manada erginleşmesine vesile olur. Yolculuk esnasında pek çok sınavdan geçen kahraman bireyselleşme sürecini tamamlar. Böylece yeniden doğuşunu gerçekleştirir ve "büyülü nesne" konumuna yükselttiği hedefe ulaşarak ülkesine geri döner.

7. Kahraman gülünç ya da budala, eski Yunan ya da barbar, kibar ya da Yahudi olsun "yolculuğu" temelde çok az değişir.²⁴ Kolektif bilinç dışının ürünü olan ve bütün insanlığın ortak psikolojik mirası olarak nesilden nesle aktarılan arketipler ilk örneklerdir. Dolayısıyla yolculuk arketipinde kahramanlar ve yolculuğa çıkış sebebi olarak "büyülü nesne" konumuna yükselttikleri idealleri değişse de aynı aşamalar yer alır.

8. Kahramanın macerasına evrenin yaratılışı yeni ve ilginç bir yön verir. Bu durumda tehlikeli yolculuğun bir bağlanma değil yeniden bağlanma, keşif değil yeniden keşif çabası olduğu anlaşılır.²⁵ Kahraman yolculuk esnasında hem reel hem de ruhsal manada değişime uğrar, zaman zaman da ulaşmak istediği hedeften uzaklaşabilir. Çünkü her yolculuk beraberinde farklı maceraları getirir. Hatta kahraman bu sebeple yolculuğunu tamamlayamaz ya da dönüş aşamasına geçemez. Özellikle modern metinlerde bu durumla çok sık karşılaşılır.

9. Kahraman aradığı ve tehlikeli bir biçimde elde ettiği Tanrısal gücün kalbinde olduğunun farkına varır. Bu bağlamda kahraman hepimizin içinde saklı duran, bilinmeyi ve yaşama katılmayı bekleyen yaratıcı/kurtarıcı imgenin simgesidir.²⁶ Bu durum kahramanın Nirvana'ya ulaşmasına ve bütünüyle arınmasına neden olur. Campbell'a göre kahraman Tanrı benzeri bir varlığa dönüşerek benliğinden vazgeçer.

10. Kahraman macerasında başarıya ulaştığında ruhsal açıdan iyileşir ve dinginliğe ulaşır.²⁷ Çünkü kahraman yolculuğu esnasında zorlu sınavları geçtikten sonra bedensel açıdan

22 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

23 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

24 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.50.

25 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.50-51.

26 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.51.

27 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.52.

bütün yorgunluğunu unuttur ve ruhsal manada yeniden dirilir. Kahraman artık bu dinginlikle geri dönüş için hazırdır.

11. Kahramanın macerası yaşamında aydınlanmayı elde ettiği anı temsil eder: “yaşayan ölümümüzün karanlık duvarlarının ötesindeki ışığa uzanan yolu daha yaşarken bulduğu o çekirdek anı.”²⁸ Bu aydınlanma kahramanın yeniden doğumuyla gerçekleşir. Macerası neticesinde ruhsal açıdan erginlenmeyi yaşayan kahraman, döndüğünde artık aynı kişi değildir.

12. Kahraman gerçek bir tarihsel figürse efsanesini yaratanlar ona uygun derin maceralar uydururlar.²⁹ Bilhassa mitolojik metinlerde bu duruma çok sık rastlanır. Mitleşmiş ya da tarihe mal olmuş kahramanların çevresinde oluşan söylenceler öncelikle sözlü kültür ürünü olduğu için nesilden nesle aktarılırken bu söylencelere yeni kahramanlıklar ya da olağanüstü birtakım öğeler eklenebilir.

13. Kahraman tüm efsane, halk hikâyesi ve mitlerde çocukluk sürgünü ve dönüş teması yaşar. Halk öyküleri genellikle sürgün temasını destekler; kahraman hor görülen, kötü davranılan en genç oğul ya da kız öksüz, üvey çocuk, çirkin ördek ya da aşağı düzeyden toprak sahibidir.³⁰ Pek çok mitolojik metinde kahraman daha doğmadan ondan kurtulmaya çalışıldığı hatta doğar doğmaz ölüme terk edildiği gerçeğiyle sıklıkla karşılaşılır. Örneğin Oidipous mitinde kahraman dünyaya gelmeden önce “babasını öldürüp annesiyle evleneceği” kehanetiyle sarsılan aile, Oidipous dünyaya gelince ondan kurtulmak için onu ölüme yollar. Aslında bu durum kahramanın yolculuğuna başlaması için bir vesiledir. Öykünün sonunda bilmeden ülkesine dönen Oidipous’un kehaneti gerçekleşir.

14. Kahraman çocukluk çevrimini tamamladıktan sonra yaşadığı belirsizlik döneminin ardından gerçek kişiliği ortaya çıkar ve tanınır, böylece büyük bir krize neden olur.³¹ Bu durum çoğunlukla kahramanın macerasının başladığı yere dönmesiyle başlar. Yukarıda bahsedilen Oidipous miti üzerinden değerlendirilecek olursa Oidipous’un delikanlılık çağında evlatlık olduğunu öğrenmesi ve Delphoi kâhinine ulaşmak için yola çıkması aslında büyük bir krizin habercisidir. Burada babasını öldürüp öz annesiyle evleneceğini öğrenen Oidipous kaderinden kaçmak için çıktığı yolda babasını öldürerek Tehabi (Tebes) ülkesine farkında olmadan kral olup annesiyle evlenir.

15. Kahramanın doğum yeri ya da işlerini gerçekleştirmek için geri döndüğü uzak sürgün ülkesi dünyanın orta yeri yani göbek deliğidir.³² Çünkü bütün olayların başladığı yer burasıdır ve kahraman macerasının başladığı yere tekrar döner. Kahramanın buradan ayrılmasının sebebi kaderini yaşamak içindir.

16. Mitolojik kahraman olacak şeylerin değil olan şeylerin yandaşıdır. Katledeceği

28 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.289.

29 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.352.

30 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.354-357.

31 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.360-361.

32 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.366.

düşman gücün koltuğunda hilebazdır, düşmandır, ejderdir, tirandır.³³ Bütün bu olumsuz figürler ve kahramanı macerasından alıkoymaya çalışanlar aslında onun kahraman olması için gereklidir. Kahraman en zorlu sınavları onlar karşısında zafer kazanarak geçer.

17. Kahramanın düşmandan zorla elde ettiği hegemonya, kazandığı özgürlük ve ortaya çıkan yaşam enerjisi bir kadın olarak simgelenir. Kadın, melun aşktan kurtarılan bir bakiredir; kahramanın kendisinin diğer yarısıdır. Çünkü her biri ikisidir. Şayet kahramanın konumu dünya egemenliğiye bakire dünyadır, kahraman savaştıysa bakire ündür, kısacası bakire kahramanı çevreleyen durumun hapisanesinden kurtaracağı kaderin simgesidir.³⁴ Mitolojik metinlerde kahramana macerasının sonunda büyüdü nesneyle beraber sunulan ya da kahramana macerasında eşlik eden kadınlar, zamanla kahramanla özdeşleşerek tek vücut olurlar. Mitolojik ve modern metinlerin çoğunda arka plana yerleştirilen aşk temasıyla okuyucu düzleminde dikkat çekici kılınan olayların sonunda zafer elde eden kahraman sevdiği kadınla ödüllendirilir. Ancak Odysseia destanında olduğu gibi Odysseus'u macerasından alıkoymaya çalışan "Kalypso" ve "Kirke" gibi baştan çıkarıcı kadınlarla da sıklıkla karşılaşılır. Kahramanın yolculuğunda aşması gereken bir zorluk olarak karşılaşılan bu evre, onun ruhsal açıdan en zor sınavlarından biridir.

18. Kahramanın çabasının hedefi, bilinmeyen babanın keşfedilmesidir. Baba tarafından kutsanan kahraman, insanlar arasına babayı temsil etmek üzere döner.³⁵ Ayrıca kahraman erginlenmeyi babasının yaşadığı yerde fark edebilir. Oğul babasıyla bir olduğunu idrak eder. Aslında kahramanın işi babanın (ejder, dev kral, sınavan) direngen yanını katletmek ve evreni besleyecek olan yaşamsal enerjileri engellerinden kurtarmaktır. Bu durum babanın arzusuyla uyumlu olduğu gibi onun arzusuna karşı olabilir.³⁶ Yolculuk mitinde/arketipinde "Babanın Gönülünü Alma" evresinde fark edilen bu olaylar kahramanın, Tanrıların merhametini kazanmak için geçmesi gereken sınavlardır. Bu kişi kahramanın gerçek babası olmak zorunda değildir. Bilhassa modern metinlerde baba figürü üstlenen farklı kişiler de olabilir.

19. Kahraman tipinin bazıları aziz, çileci ve dünyayı terk edendir. Dünyaya yüzünü çeviren bu kahraman aşkı ve nefreti bir kenara bırakıp yalnızlık içinde az yiyerek vücudunu, zihnini konuşmasını denetleyerek kibir, güç, gurur ve şehvet, öfke ve arzularından arınmış; tükenmez olanla bir olan kahramandır.³⁷ Campbell'ın "Aziz kahraman" olarak nitelendirdiği bu kahraman mitiyle daha çok dini metinlerde karşılaşılır. Ancak bu sadece dini metinlerle sınırlı değildir. Aslında pek çok kahraman macerasının sonunda bu durumu yaşar. Campbell'a göre Kral Oidipous öldürdüğü adamın öz babası ve evlendiği kadının bu durumda annesi olduğunu öğrenmesiyle gözlerine mil çeker ve aslında bu davranışıyla kefareti öder. Nefsini terbiye etmek için kefareti ödeyen kahraman, artık dünyanın bütün nimetlerinden vazgeçmiştir.

33 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.368.

34 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.373.

35 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.378.

36 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.384.

37 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.386.

23. Kahramanın biyografisindeki son eylem ise ölüm ya da ayrılıktır.³⁸ Yolculuğun sonunda kahraman bireyselleşme serüvenini tamamladığı için her şeyi kabullenir. Bütün korkularından arınır, ölüm ve ayrılık için hazırlıklıdır.

2. Kemal Tahir'in Romanlarında Milli Mücadele'nin Seçilmiş Kahramanları

Kemal Tahir, edebiyatçı kimliğini toplumsal kimlikle bütünleştiren nadir yazarlardan biridir. Kaleme aldığı tarihi romanlarla bir taraftan milli kimlik inşası ve kolektif şuuru harekete geçirme amacı taşıırken diğer taraftan ortaya koyduğu iktisadi, felsefi, sosyolojik çıkışlarla okuyucuya eleştirel bir bakış açısı kazandırır. Eserlerini bu ideal üzerine yazan ve mücadelesini eserleri aracılığıyla ortaya koyan yazar, toplumcu gerçekçi çizgide yer alır. Kemal Tahir, yerli ve milli unsurları irdelemek ve kolektif şuuru harekete geçirmek için eserlerinde farklı tarihi dönemlere ve bu dönemlerin iktisadi, siyasi, sosyal ve ekonomik alt yapılarına yönelerek aynı zamanda “sosyolog” tavrıyla toplumsal sorumluluk üstlenmiştir. Edebiyatçı kimliğini ikinci planda gören yazar, pek çok eserinde tarihi olayları esas aldığı için tarihi şahsiyetleri de öncelikle ve bu şahsiyetlerin yanı sıra kurguladığı milli ideal yüklü kahramanlarla onların kendini gerçekleştirme mücadelesini ortaya koymuştur. Bu bağlamda yazarın roman kişilerine ve romanlarının olay örgüsüne bakıldığında “seçilmiş kahramanlar”ın reel yolculuğun yanında ruhsal yolculuğundan, bu yolculuk neticesinde başarılan ya da başarılabilen bireyselleşme sürecinden söz edilebilir.

Kemal Tahir'in Milli Mücadele konulu romanlarında hem köklü tarihsel bir dönem hem de kurgusal figürlerinin belirli yönlerden mitolojik kahramanlarla benzerlik taşıdığı görülür. Bu kahramanların yaşadığı somut ve ruhsal yolculuklar, onların şahsında toplumun geçirmiş olduğu değişime ışık tutar. Kahramanın yolculuğunun aşamalarının takibi için edebi metinlerde olay örgüsü takip edilir. Olay örgüsü tahkiyeli edebi metinlerin omurgasıdır. Metnin en özgün yanını olay örgüsünün oluşturulduğu düşünülse de “yolculuk” gibi bir sistematığın çok sayıda metinde uygulanması dikkat çekicidir. Bu durum bütünüyle kolektif şuuraltının ürünüdür. Arketipsel yolculuk, mitolojik anlatılarda, seçilmiş kahramanın ülkesinden ayrılarak büyü bir nesneyi elde etmesini amaçlayan bir maceradır. Burada büyü nesne kahramanın yolculuğa çıkış amacıdır. Bir amaç uğruna yola çıkan kahraman aynı zamanda kişilik gelişimini tamamlar. Modern metinlerde bu yolculuk çağın ihtiyaçları çerçevesinde yeni görünümle ortaya çıkar; olaylar, kahramanlar ve semboller çağın okuyucusunun makul karşılayacağı gerçeklik düzlemine taşınır.³⁹

Kahramanlık mitinde vurgulanması gereken bir diğer husus “kahramanlığın” genelde eril kişilerle özdeşleştirilmesidir. Anthony Stevens'in *Jung* adlı eserine göre erkeklerin çocukluk ve gençlik dönemlerine ait arketipik görevleri, dünyanın her yerinde kahramanlık mitlerinde sembolleşir. Kahraman öncelikle evini terk eder, daha sonra başından pek çok

38 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.388.

39 Akça, Hilal, *Kemal Tahir'in Romanlarında Yolculuk Arketipi*, (Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016), s.510.

macera geçer. Ejderha ve canavarla savaşarak çetin tecrübeler yaşayan kahramanın zaferi, güçlülükte elde ettiği bir hazine/büyülü nesnedir. Dolayısıyla bir erkek çocuk, hayat macerasına atılmak için yuvasına, ebeveynlerine ve soyuna ait bağlardan kopmalıdır.⁴⁰ Kemal Tahir'in Milli Mücadele konulu romanlarında da tarihi bir olayda dönemin şartları gereği erkekler ön planda olduğu için seçilmiş kahramanlar erkek şahıslardır. Bu kahramanların hayat hikâyelerine bakıldığında evlerinden ayrıldıktan sonra çok zor şartlarda mücadele verdikleri, çetin sınavlardan geçtikleri bu yolculuk neticesinde başarı elde ettikleri görülür.

2.1. Seçilmiş Kahraman "Kamil Bey" ve Büyülü Nesne "Vatan Müdafaası"

Kemal Tahir'in *Esir Şehir* üçlemesi olarak bilinen *Esir Şehrin İnsanları*⁴¹, *Esir Şehrin Mahpusu*⁴² ve *Yol Ayrımı* romanlarından ilk ikisinin tarihi arka planı Milli Mücadele yıllarına dayanır. Üçlemenin ilk cildi *Esir Şehrin İnsanları*'nda vurgulanan "esir şehir" İstanbul'dur. I. Dünya Savaşı ve Mondros Mütarekesi sonrası 16 Mart 1920'de ikinci kez işgal edilen İstanbul'da büyük bir kaos hakimdir. Birlik ve beraberlik duygusunun kalmadığı bu esir şehirde bölünmeler mevcuttur. Çünkü işgalcilere destek veren grup, yeni bir devletin teşekkülünü çıkarlarına ters düşüğü için kabullenememektedir. İstanbul'da bir taraftan padişahı destekleyenler diğer taraftan vatan hainleri ve jurnalciler sürekli birbirleriyle uğraşmaktadır. Savaş döneminde devletin kendi içinde bu kadar bölünmesi işgali kolaylaştırmakta ve halkın sindirilmesine neden olmaktadır. Toplumsal, sosyal ve siyasi ilişkilerin zede gördüğü bu ortamda herkeste "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" algısı oluşmuş ve toplumsal değerler zarar görmüştür. Milleti ayakta tutan temel değerlerin zarar gördüğü "Esir İstanbul"da aydınlar deve kuşu misali kafasını kuma gömmüş ve psikolojik bir buhranın girdabına kapılmışlardır. Dönemin aydınlarının bu tavrı halkı da bunalıma sürükleyerek çaresiz bırakmıştır. Dolayısıyla İstanbul'da mekân, insan ruhuyla özdeşleşmiş; insanların işgaller sonucu bitkin, yılgın, umutsuz, kasvetli havası şehrin de ruhunu ele geçirmiştir. Romanda da kahramanın içinde bulunduğu dünya fiziksel ve ruhsal açıdan yıkıma uğramış ya da uğrama noktasına gelmiştir.⁴³ Romanın anlatıcısının "Esir İstanbul" olarak vurguladığı bu mekânda çıkarıcı, ikiyüzlü, vurdumduymaz ve en önemlisi "milli şuur"dan yoksun aydınların yanı sıra Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye destek verenler de mevcuttur. Bazı aydınların ise durumu daha vahimdir; ülkesinin gerçeklerinden bihaber, aristokrat geçinen fakat kendi kabuğuna çekilmiş bu aydınlar "sözde aydın" kimliğiyle yaşamlarını sürdürmektedirler. Romanın "seçilmiş kahramanı" Kamil Bey de bu aydınlardan biridir. II. Abdülhamit'in vezirlerinden Selim Paşa'nın oğlu aynı zamanda tek varisi olan Kamil Bey oldukça iyi bir

40 Stevens, *Jung*, s.76.

41 Demir, Kemal Tahir, *Esir Şehrin İnsanları*, 16. bsk (İstanbul: İthaki Yayınevi, 2012). (Alıntılar, romanın bu baskısından aktarılmıştır ve eser adı EŞİ olarak kısaltılmıştır.)

42 Demir, Kemal Tahir, *Esir Şehrin Mahpusu*, 11. bsk (İstanbul: İthaki Yayınevi, 2012). (Alıntılar, romanın bu baskısından aktarılmıştır ve eser adı EŞM olarak kısaltılmıştır.)

43 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

eğitim almıştır. İspanyolca, İtalyanca ve Fransızca bilen, Galatasaray Sultanisi ve Avrupa'da eğitim gören; aydın kimliğiyle bütün Avrupa şehirlerini gezen Kamil Bey, sadece ülkesinin durumunu, gerçeğini, geleceğini bilmemektedir.

“Kamil Bey, Abdülhamit'in en zengin vezirlerinden Selim Paşa'nın tek çocuğuydu. Genç yaşında çok büyük bir mirasa konmuş, buna dayanarak, her şeyde, -aile reisliğinde bile- gerçek amatör sporcu ölçüleriyle onurlu yaşamıştı. Tutumlulukta, eli açıklıkta, ataklıkta, ihtiyarlıkta, gururlulukta, alçakgönüllükte, hatta sevgide, düşmanlıkta amatör sporcu doğruluğuyla davranır, hangi zor altında bulunursa bulunsun, bu ölçüyü bozmayacağına güvenirdi.”⁴⁴

“Ruh gücünün, soyluluğun, bilgisinin, olağan sonucu saydığı soğukkanlılığını da çocukluğundan beri korumaya çalışmış, en tehlikeli durumlarda telaşını bastırıp kimseden yardım istememeye kendisini alıştırmıştı.”⁴⁵

Yukarıda hem fiziki hem de ruhsal açıdan tasvir edilen, mitolojik kahramanda olduğu gibi “sıra dışı” olmasa da “soyluluğu, bilgisi, soğukkanlılığı, onuru” gibi pek çok davranışıyla üstün özelliklerle donatılmış olan Kamil Bey, zamanla bu yeteneklerini “kahramanca” kullanmayı da öğrenecektir. Onun için ilk işaret I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve o güne kadar maddi anlamda hiç zorluk çekmeyen kahramanın babasının mallarına el konulmasıyla sıkıntı içine girmesidir. Bütün hesaplarını ülkesinin savaşa katılmayacağı düşüncesiyle kuran Kamil Bey, sonbaharı geçirmek için gittiği İspanyol prensi dostunun Kosova'daki şatosunda Osmanlı'nın savaşa girdiği haberini almıştır. Campbell'a göre, kahramanın maceraya başlaması için beklenmedik bir olay ya da durumun gerçekleşmesi gerekir: “(...) Bir hata -görünüşte yalnızca şans-beklenmedik bir dünyayı ortaya çıkarır ve birey pekiyi anlaşılmayan güçlerle bir ilişkiye sürüklenir. Freud'un gösterdiği gibi, kazalar yalnızca şans eseri değildir. Bastırılmış arzuların ve çatışkılarının sonucudurlar. (...)”⁴⁶ Romanda da Kamil Bey adına beklenmedik bir durum gerçekleşmiş ve paniğe kapılan kahraman, birkaç gün sonra durum hakkında bilgi almak için Madrid elçiliğine bir Osmanlı vatandaşı olarak ne yapması gerektiği hususunda başvuruda bulunmuştur. Selim Paşa'yı yakından tanıyan elçi, ona vatanın kutsallığını hatırlatarak tercümanlık yapabileceğini söylemiştir. Ancak hiçbir şey Kamil Bey'in planladığı gibi olmaz ve haftalar, aylar geçmesine rağmen savaş farklı boyutlarda ve daha kötü koşullarda devam eder.

Maddi durumu kötüye giden Kamil Bey, önce Londra'ya daha sonra da Paris'e giderek durumuna çareler arar. Fakat gittiği ortamlarda ve en güvendiği dostlarında aradığı samimiyeti bulamaz. Yakın çevresinin tutarsızlaştığını, herkesin Osmanlı'nın bu durumundan istifade ederek en büyük payı alma hırsına düştüğünü gören Kamil Bey, çevresini kuşatan ve bir zamanlar oldukça kibar ve nezaket sahibi olan bu insanların gerçek yüzünü görür. Aslında bu durum onun için bir dönüm noktası olur fakat o yine de durumun düzeleceğine inanır.

44 Demir, EŞİ, s. 8.

45 Demir, EŞİ, s. 8.

46 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.65.

Kahramanın maceraya çıkması için kendisine yapılan çağrılara karşı duyarsız kalabilir ya da reddedebilir.⁴⁷ Kamil Bey de bir süre daha Madrid'de yaşadığı tedirginliği belli etmeden zaman geçirmeye çalışır. O, durumun düzeleceğine dair umudu kalmayınca her şeyini satarak Barselona'dan eski bir şilebe binip ülkesine dönmeye karar verir. Bu yolculuk onun için oldukça endişeli geçse de kahraman olma yolunda aydınlanma yaşamasına vesile olur. Kahramanın macerası bir bağlanma değil yeniden bağlanma, keşif değil yeniden keşif çabasıdır.⁴⁸ Kamil Bey de bu yolculuk esnasında tanıştığı bir Fransız sayesinde bildiği halde yüzleşemediği bazı gerçeklerin farkına varmaya başlar: "Kamil Bey, yüreğinin derinlerinde uyuyan tedirginlikle gözlerini kısıtı, Fransız'ın yüzünü seçmeye çalıştı. Bütün Batılılar hain oldukları için mi bu kadar çiğ gerçekçiydiler yoksa, bu kadar çiğ gerçekçi olduklarından mı bir yerde, ister istemez hain, kaba, bencildiler?"⁴⁹ Kamil Bey için bu yolculuk sonrasındaki diğer dramatik hamle "Esir İstanbul"la yüzleşmesi olur. Kahramanın doğum yeri ya da işlerini gerçekleştirmek için geri döndüğü uzak sürgün ülkesi dünyanın orta yeri yani göbek deliğidir.⁵⁰ Kamil Bey için de İstanbul "sürgün" konumunda olup Osmanlı için kaosun merkezi konumuna dönüşmüştür. Eşi Nermin ve kızı Ayşe'yle halasının Nişantaşı'ndaki konağına yerleşen Kamil Bey; otoritenin, iktidarın ve gücün merkezi olan bu şehrin kahramanlığının elinden alındığını hisseder: "İstanbul, pencereden görüldüğü kadarıyla, ağır yaralar alarak yere serilmiş bir erkek gövdesine benziyor, gezgin satıcıların akşam alacasının derinliklerinde, yükselip alçalan anlaşılmaz sesleriyle, sanki inliyordu."⁵¹ Anlatıcı Kamil Bey'in düşünce ve izlenimini aktardığı bu cümlelerle okuyucuda heyecansal bir bağlanım yaratmakta ve yaralı bir erkek bedeni gibi inleyerek yerde yatan İstanbul, adeta her bir köşesi işgal edilen Osmanlı'nın prototipini oluşturmaktadır.

Kamil Bey'in kahramanlığa geçiş aşamasında reel olarak İstanbul'a gelmesi ve macerasının başlaması söz konusuysen ruhsal anlamda bu sorumluluğu üstlenebilmesi için kahramanın içinde bulunduğu simgesel dünyada eksiklik hissetmesi gerekir.⁵² Kahraman bu simgesel eksikliği eşi Nermin'in halasının Nişantaşı'ndaki konağında hisseder. Nermin'in eniştesi işgali destekleyen, mütarekeden hiçbir şikâyeti olmayan, sırtını Almanya'nın önemli şirketlerine dayamış çıkarıcı ve bencil bir kişiliktir. O, Kamil Bey'i İngiliz iş adamlarıyla tanıştırmak ondan babasından kalan Kerkük'teki arazileri bu şirkete satmasını ister. Evdeki görgüsüz haladan, vatanını kendi çıkarları uğruna satmayı göze alan enişteden ve onların eşinden boşanmış kızları Sabriye'den çok bunalan Kamil Bey, giderek kendisine huzursuzluk veren bu evde "kurban" durumuna düşer. Sıkıntıyla, ağır çalışmayla ya da 'kültür' ile kaplanan özne, belirgin eylem gücünü kaybeder ve kurtarılacak bir kurban durumuna düşer.⁵³ Kurban durumuna düşen Kamil

47 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.73.

48 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.50-51.

49 Demir, EŞİ, s. 28.

50 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.366.

51 Demir, EŞİ, s. 42.

52 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

53 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.73.

Bey de bu sıkıntılı süreçten kurtulmak için annesinden miras kalan Üsküdar'daki harap köşke taşınma fikrine kapılır. Kahramanı hayal kırıklığına uğratan, yıllar sonra gördüğü ve viraneyeye dönen köşkün durumudur. Macerasının başında zorluklarla mücadele edecek gücü kendisinde bulamayan kahramanın “doğüstü yardım”a ihtiyacı vardır. Mitolojik metinlerde “tanrı/tanrıça” ya da “yaşlı bilge” figürüyle karşılaşmış yardım alan kahraman modern metinlerde onu maceraya yönlendirecek/destek olacak kişiler aracılığıyla bu yardımı alır. Kamil Bey'in köşk komşuları Mahir Paşa'nın oğlu Fuat'la karşılaşması ve Fuat'ın onun yaşayacağı macerayı önceden deneyimlemesi eserde oldukça ilgi çekicidir. Galatasaray'dan mezun, 1900'lerde oldukça hızlı bir hayat yaşayan ve entelektüel görünümüyle herkesi etkileyen Fuat Bey, İtalyan Büyükelçiliği müsteşarının güzel kızıyla evlenmiş ve Avrupa'ya yerleşmiş fakat eşinin kendisini aldatmasıyla büyük bir hayal kırıklığına uğrayarak Kadiri tarikatına girmiştir. Fuat Bey eşinin ihaneti sebebiyle yıllarca kızını da görmemiş; onun da annesi gibi olacağı düşüncesine kapılarak kaçmayı tercih etmiştir. Yazar o dönem aydınlarının benzer hayat hikâyelerini örneklem oluşturacak şekilde metnin içine yerleştirerek tezini kuvvetlendirmeye çalışmış, aynı zamanda dönem aydınlarının panoramasını çizmiştir. Eserin ilerleyen kısmında Kamil Bey de Fuat gibi eşi tarafından terk edilecek ve bambaşka bir insana dönüşecektir. Çocukluk arkadaşını tanımakta zorluk çeken Kamil Bey, onun yardımıyla köşkün selamlığını onanarak eşi ve kızı Ayşe'yle yoksulluğun, çaresizliğin ve Milli Mücadele'nin semtini her köşesine sindiği yeni bir mekâna yerleşir: “Bir hafta geçmeden, mahalleyi enine boyuna tanıdı. Yalnız mahalleyi değil, bu mahalleden öğrendikleriyle memleketi de biraz anladı.”⁵⁴ Kamil Bey bu ortamda içinde bulunduğu aristokrat zümreden kopmuş, halkla iç içe geçerek Milli Mücadele'ye destek için Anadolu'ya geçen Fuat'ın boşluğunu doldurmaya çalışmıştır. Onun kim olduğunu ve ne yapması gerektiğini hatırlaması hususunda yaşadığı bir diğer dramatik hamle okul arkadaşları Ahmet ve İhsan'ın hayatına girmesidir. Ahmet vasıtasıyla İhsan'ın Kuvayı Milliye'ye destek verdiği için cezaevine girdiğini öğrenen Kamil Bey, İhsan'ın *Karadayı* dergisinin çıkması hususunda karısı Nedime Hanım'a yardım etmesi isteğini kabul eder. Kahraman bu mekânda hem sınavlar yoluna girer hem de tam bir dönüşümünün gerçekleşeceği yeni bir dünyanın eşliğinden adım atar.

“Saate baktı. Neredeyse sabah olacaktı. Sırtı sızlıyordu ama mutluydu. Masaya başka bir adam olarak oturmuştu. Başka bir adam olarak kalkıyordu. Artık ciddi bir dava sahibiydi. Bundan böyle olaylara, insanlara eleştirci gözle bakacaktı. Bir küçük not defteri alıp yazı konularını kaydetmeliydi. Çünkü artık sıradan bir vatandaş değildi. Elinde iyi-kötü bir savaş silahı olan, SORUMLU İNSAN'dı.”⁵⁵

Kamil Bey, *Karadayı* dergisindeki göreviyle hem 16 Mart 1920 İstanbul'un İngilizler tarafından ikinci kez işgali, Yunanlıların İnönü Savaşı'nda yenilerek Bursa'ya doğru çekilmesi,

54 Demir, EŞİ, s. 107.

55 Demir, EŞİ, s. 156.

Çerkez Ethem ve Demirci Efe'yle devam eden iç savaşa hem de savaş esnasında aydınların durumu ve milletin kaderinin nasıl tayin edildiğine hâkim olmaya başlar. Eşi Nermin'in ülkenin bulunduğu duruma kayıtsız kalışına ve arkadaşı Ahmet'in tutuklanmasına oldukça içerleyen Kamil Bey, *Esir Şehrin İnsanları* romanının sonunda Kuvayı Milliye'ye dâhil olur ve Gülcemal vapuru aracılığıyla Yunanlıların işgal planını Anadolu'ya ulaştırmaya çalışırken suçüstü yakalanır. Nemide Hanım hamile olduğu için onun adına bu görevi gerçekleştiren Kamil Bey, suçun ona kalmaması için kendisini feda eder. Kahramanın düşmandan zorla elde ettiği ve kazandığı özgürlük bir kadın olarak simgelenir. Kadın, melun aşktan kurtarılan bir bakiredir; kahramanın kendisinin diğer yarısıdır. Çünkü her biri ikisidir. Şayet kahramanın konumu dünya egemenliğiye bakire dünyadır, kahraman savaşçıysa bakire ündür, kısacası bakire kahramanı çevreleyen durumun hapishanesinden kurtaracağı kaderin simgesidir.⁵⁶ Romanda Nedime Hanım kadın/sevgili/anne/ vatanla özdeşleştirilmiş, onun kurtuluşu vatanın kurtuluşuyla somutlanmıştır. Nemide Hanım'ı kurtarmak için Harp Divanı tarafından devletin güvenliğini tehlikeye attığı gerekçesiyle yedi yıl kürek cezasına mahkûm edilen Kamil Bey, kahraman olma yolundaki macerasının sınavlar evresine *Esir Şehrin Mahpusu* romanında devam eder. Kamil Bey'in ilk sınavı Sultanahmet'teki Yeni Tevfikhane'ye elleri kelepçeli bir şekilde herkesin gözü önünde götürülüşü olur. Selim Paşa'nın tek varisi olan Kamil Bey; hırsızlık, ahlaksızlık, yankesicilik, dolandırıcılık yapmış gibi halkın hiçbir şeyden habersiz bayram hazırlığı yaptığı, II. İnönü Zaferi'ni ve Anadolu'yu unuttuğu bu günde artık mücadelesinin ne olacağının farkına varmış bir aydındır:

“(…) Çeşitli ahlaksızlıkların, çekişmelerin, belki de adam öldürme tasarılarının içinde geçecekti. Hiçbir faydalı iş görmeden, okuyamadan, yazamadan, resim yapamadan... Daha beteri, Mustafa Kemal Paşa'ya sövdüklerini duymazdan gelmeye çabalayarak... Elini çenesine götürdü. Şu anda, yalnız kalmaktan başka hiçbir şey istemiyordu. Bu isteğinde yanılıp yanılmadığını araştırdı... Güven verici, dinlendirici yalnızlık... 'İçindeki karanlık mağarada, umutsuzluğun, aç bir ayı gibi homurdanarak uyandığını, sana duyurmayan bir yalnızlık.’”⁵⁷

Ülke kan ağlarken insanların duyarsızlığına çok içerleyen Kamil Bey, getirildiği koğuştaki İstanbul'un ünlü kabadayısı, padişah ve hükümet taraftarı Osman Ağa'yla mücadele etmek zorunda kalır. Eşi Nermin'in görüş günlerinde gelmemesiyle kızı Ayşe'ye olan hasreti gittikçe artan Kamil Bey için yaşadığı bedensel ve ruhsal yalnızlıkta bardağı taşıran son damla kendisini sık sık ziyarete gelen arkadaşı Ramiz'in eşi Fatma Hanım'a Osman Ağa tarafından küfredilmesi olur. Koğuştakilerle sorun yaşamamak için başlarda her türlü zorbalığı göze alan kahraman, bu davranışının ardından Osman Ağa'yı döver. Kahraman kendi bölgesine ait mikrokozmetik bir başarı, mitin kahramanı ise dünya tarihine ait makrokozmetik bir zafer

56 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.373.

57 Demir, EŞM, s. 124.

elde eder.⁵⁸ Kamil Bey de koğuştta büyük bir zafer elde etmiş, Osman Ağa'ya karşı kazandığı zaferle koğuştakilerin kahramanı olmuştur. O artık Selim Paşa'nın oğlu olarak değil "Millici Abi" lakabıyla anılmaktadır. Bu değişim kahramanın hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. O güne kadar çevresindeki herkes onu bir paşanın varisi olarak bilirken artık bu durum Kamil Bey'in hayatında küçük bir ayrıntıya dönüşmüş, ülkesinin istikbali için her şeyden vazgeçen kahraman milli şuurla yüklü bir aydına dönüşmüştür. Onun bu dönüşümünde yeni taşındığı koğuştta yarenlik ettiği Binbaşı Arif de oldukça etkili olmuştur. Askeriyedeki haksızlıklara karşı çıktığı için cezaevinde bulunan Binbaşı Arif, *Esir Şehrin İnsanları* romanının başında babasından/Selim Paşa'dan kalan malları kurtarmak için yola çıkan Kamil Bey'in bundan sonraki macerasında ona eşlik edecek, onun yaşadığı ikilemden sıyrılmasına yardım edecektir. Dolayısıyla eserin başında kahramanın Kaf Dağının ardındaki büyüü nesnesi/babasının mirasına sahip çıkmak iken bu istek büsbütün değişmiş, Milli Mücadele'nin bir neferi konumuna yükselerek "vatanın kurtuluşu/müdafaaı" için her şeyi göze alan kahramana dönüşmüştür. Kahraman erginlenmeyi babasının yaşadığı yerde fark edebilir. Oğul babasıyla bir olduğunu idrak eder. Aslında kahramanın işi babanın (ejder, dev kral, sınavan) direngen yanını katletmek ve evreni besleyecek olan yaşamsal enerjileri engellerinden kurtarmaktır. Bu durum babanın arzusuyla uyumlu olduğu gibi onun arzusuna karşı olabilir.⁵⁹ Kamil Bey babasının mallarını kurtarmak için çıktığı bu yolda Milli Mücadele'ye katılarak hem baba/otorite/devlet figürünün de kurtuluşunu sağlamış hem de bir zamanlar devleti yöneten Selim Paşa'nın/babasının gönlünü alıp onunla bir olduğunun farkına varmıştır. Kahramanı macerasından alıkoymaya çalışan tanrıça/Nermin ve romanlardaki diğer kadın karakterler Nemide ve Fatma Hanım'dan bütünüyle farklıdır. Onlar var gücüyle ülkenin kurtuluşu için mücadele edip bu uğurda her şeyi göze alırken Nermin'in tek istediği şey, rahatının bozulmaması ve alafranga hayatına devam edebilmektir. Kamil Bey'in ziyaretlerini sık sık aksatan ve görüş gününde işgal güçlerinin/Fransızların düzenlediği baloya katıldığı için hizmetçisi Eleni'yi gönderen Nermin Hanım, hiçbir manevi değere sahip değildir. Kamil Bey aslında onu büyük bir aşkla sevmiş, bir zamanlar onun istediği hayatı yaşadığı için bu sevginin karşılıklı olduğunu düşünmüştür. Ancak eşi Nermin'in bu tavrıyla aynı yolda yürüyemeyeceklerini anlayarak ayrılma isteğini bir mektupla bildirmiştir. Kahramanın biyografisindeki son eylem ölüm ya da ayrılıktır.⁶⁰ Kamil Bey de karısından ayrılarak bütün zaaflarından kurtulmuş ve Nirvana'ya ulaşmıştır. *Esir Şehrin İnsanları* romanının başında ülkesine yabancı bir aydın konumunda bulunan Kamil Bey, *Esir Şehrin Mahpusu*'nda Kuvayı Milliye'ye destek veren bir kahramana dönüşür. Mitolojik bir kahraman gibi hem reel hem de ruhsal anlamda çıktığı yolculuğu tamamlayan ve yeni bir "benlik" geliştiren Kamil Bey, babasının topraklarını kurtarmak için çıktığı bu yolculuğu vatani kurtarmak düşüncesiyle tamamlar. Sınavlar yolunu geçerek macerasının sonuna gelen Kamil Bey, tıpkı

58 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

59 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.384.

60 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.388.

kahraman mitinde olduğu gibi ayrılık, esaret, yenilgi, korku, acı, fedakârlık, vazgeçiş gibi bütün tematik olguları yaşar ve artık dönüşünü gerçekleştirmek için hazırdır. Çünkü o artık iyileşmiş ve dinginleşmiş bir kahramandır ve macerasının sonuna gelmiştir. Kahramanın dönüş aşaması üçlemenin son cildi olan *Yol Ayrımı* romanında anlatılmaktadır. Cezaevinde ruhsal manada ölen kahraman artık yeniden diriliş için tekrar macerasının başladığı yere dönecektir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Serbest Fırka'nın kuruluş yıllarını anlatan *Yol Ayrımı*'nda Kamil Bey vatanın kurtuluşu idealine ulaşmış, cezaevinden çıkıp Binbaşı Arif'in çiftliğinde kızı Ayşe'den ayrı yaklaşık on yıl geçirmiştir. Dolayısıyla bu romanda Kamil Bey, dönüşünü kendisini öldü bilen kızı için gerçekleştirmiş, ona bütün gerçekleri anlatarak "yaşama özgürlüğü"ne kavuşmuştur.

2.2. Seçilmiş Kahraman "Cehennem Topçu Yüzbaşı Cemil" ve Büyülü Nesne "Vatan Müdafaası"

*Yorgun Savaşçı*⁶¹ romanın tarihi arka planı Milli Mücadele yıllarında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin konumlandırılışı, etkinlikleri, Kuvayı Milliye içinden yeniden canlanması üzerine inşa edilmiştir. 1919-1920 yılları arasındaki tarihi olayları eserin kurgusuna dâhil eden yazar, ömrünü cephede geçirmiş bir subay üzerinden geniş çerçevede savaşın boyutlarını dar çerçevede ise Milli Mücadele yıllarında bağımsızlık uğruna verilen savaşın hangi şartlar altında yürütüldüğünü ortaya koymaya çalışmıştır. Bu mücadelenin yarattığı "yorgunluk" kişiler üzerinden halka ve halktan Osmanlı'ya dalga dalga yayılmış, yazar okuyucu düzleminde eserin ismi başta olmak üzere bu hissi uyandırmaya çalışmıştır. Ancak roman kahramanlarının yaşadığı yorgunluk eser içinde de vurgulandığı gibi bedensel değil ruhsal bir yorgunluktur. Bu bağlamda düşünüldüğünde eserin "seçilmiş kahramanı" Cehennem Topçu lakabıyla anılan Yüzbaşı Cemil, yorgun bir savaşçıdır. Onun seçilmiş kahraman olma özelliği bu yorgunluğundan ve yorgunluğu getiren şartlardan kaynaklanmaktadır. Kahraman sıra dışı yetenekleri olan biridir.⁶² Mitolojik metinlerde daha çok kahramanın sıra dışı yetenekleri ona doğum hatta anne karnına düştüğü anda verilmiş olsa da modern metinlerde kahraman bu güçlere eğitimi, zekâsı, yeteneği, fedakârlığı, saygınlığı, cesareti, özveri ve azmi gibi pek çok özellikleri kendinde barındırması aracılığıyla ulaşmaktadır. Balkan Savaşı ve seferberlik dâhil olmak üzere yaklaşık yirmi yıl askerlik yapan Cemil, ömrünü ülkesinin istikbaline ve istiklaline adanmış; cepheden cepheye koşarak kendi hayatından vazgeçmiştir. Manastır Harp Okuluna giden Cemil, on yedi yaşındayken bir gece ansızın Taşkışla'ya götürülüp yeraltında penceresiz bir hücreye kapatılmıştır:

"Hücrenin havası, günlerdir değiştirilmemiş bulaşık suları kadar iğrençti. Yerde insan pislikleri vardı. Yatacağı tahta sedirin üstünde kedi kadar fareler telaşsız dolaşıyorlardı.

61 Demir, Kemal Tahir, *Yorgun Savaşçı*, 23. bsk. (İstanbul: İthaki Yayınevi, 2011). (Alıntılar, romanın bu baskısından aktarılmış ve eserin ismi metin içi alıntılarda YS. Şeklinde kısaltılmıştır.)

62 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

Ancak iki hafta sonra ışık vermişler, beş hafta sonra yukarıdaki odalardan birine çıkarmışlardı. Yakalanan Jöntürk takımıyla ilgisi olmadığı anlaşılıp salıverildiği zaman, annesini yatakta buldu.”⁶³

Cemil, kahraman olmak için çıktığı bu yolda önce annesini kaybetmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi günlerce hücrede kalan Cemil’in arama yapmak için evleri basıldığından dolayı annesine inme inmiş, dili tutulmuş ve kadın bu acıya daha fazla dayanamadığı için ölmüştür. Babasının vasiyeti sebebiyle “topçu” olmaya karar veren Cemil’in ömrü askeri okullarda geçmiş, aile kurmaya fırsatı olmadığı için yalnızlığı tercih etmiştir.

“‘Topçuluk ağırdır, barışta olsun, savaşta olsun zordur.’ dedi. ‘İnsan asker oldu mu topçu olmalı... Topçuluk ederken de ölmeli...’ dedi. (...) ‘Ölene kadar asker ocağında kalasın diye topçu yaptım seni ben...’ dedi. (...) Topçu ol, iyi topçu olmaya çalış... Von Kres Bey denilen kefere ustasıdır. Topçuluğu iyi öğren... Napolyon topraklarını tabanca gibi kullanmış... Sen de öyle yap... Bizim pirimiz Sultan Mahmut’un Cehennem Topçusu’dur. ‘Cehennem Topçu’ diye nam sal orduya...’ dediydi babam o gün...”⁶⁴

Kahraman erginlenmeyi babasının yaşadığı yerde fark edebilir. Oğul babasıyla bir olduğunu idrak eder. Aslında kahramanın işi babasının direnen yanını ortadan kaldırmak, engellerden kurtulmaktır. Bu durum babanın arzusuyla uyumlu olduğu gibi onun arzusuna karşı olabilir.⁶⁵ Cemil de zamanında iyi bir topçu olan fakat Enver Paşa’nın orduda temizlik yaptığı zaman emekliye ayrılan babasının durumunu ancak otuz üç yaşında I. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkılmasıyla eve döndüğünde anlar. O dönemde babasının yaşlandığı için emekliye ayrılması gerektiğini düşünen Cemil, bu durumun ona ne kadar ağır geldiğini ancak şimdi idrak edebilmiştir. Onun ordudan ayrıldıktan sonra çökmesi, her şeyinin değişmesi, insanlardan utanması Cemil’e göre artık boşuna değildir. Çünkü savaştan döndükten sonra Selime teyzesinin evine sığınmak zorunda kalması ona da çok ağır gelmiştir: “Saçma gelmişti bana bu laflar... Şimdi, seni dinlerken anladım neler çektiğini... Gözlerini bir an yumdu. İyi olmuş vaktiyle ölüp bu günleri görmediği... Topların, kendi oğlunun elinde bulunduğunu bilmek az mutluluk değilmiş... Hani, nerede benim topraklarım?..”⁶⁶ Teğmen Faruk’a bunları anlatırken ruhunun yorgunluğunun ve hüznün pençesinde kıvranan Cemil, babasının vasiyetini yerine getirmiş; Filistin ve Kanal cephesinde gösterdiği üstün başarılarla “cehennem topçu” lakabıyla ün salmış bir subaydır. Kahramanın çabasının hedefi bilinmeyen babanın keşfedilmesidir. Baba tarafından kutsanan kahraman, insanlar arasına babayı temsil etmek üzere döner.⁶⁷ Cemil de şimdi babasıyla aynı duyguları yaşamakta; savaştan yenik

63 Demir, YS., s. 25-26.

64 Demir, YS., s.35.

65 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.384.

66 Demir, YS., s.35.

67 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.378.

çıktıkları için emekli olmuş gibi evde oturmak ona büyük bir acı vermektedir. Ona ağır gelen sadece bu yenilgi değil, 1906'da arkadaşı Patriyot Ömer vasıtasıyla katıldığı İttihat-Terakki'nin vatan hainliğiyle suçlanması ve bir suçlu gibi saklanmak zorunda kalmasıdır. Kahraman yetenekleri sayesinde toplum tarafından ödüllendirildiği gibi reddedilebilir.⁶⁸ Cemil de İttihatçı olduğu için halk tarafından "düşman" olarak görülmekte ve dışlanmaktadır. Selime teyzesinin evinde kocasını savaşta şehit veren kızı Neriman ve onun oğlu Enver'le kalan Cemil, "vatan hainliği"yle suçlandığını aynı evi paylaştığı daha küçük bir çocuk olan Enver'den bile duyar:

"Cemil önce bir şey anlayamadı, sonra irkildi:

— İttihatçı ne demek?

— İttihatçı mı? Savaşta bunlar yendirmiş bizi... Vatan hainiymiş bunlar... Bildiğin, gâvur...

— İttihatçıların gâvur olduğunu kim söyledi sana?

— Hacı Bakkal..."⁶⁹

Savaş yıllarında Abdülhamit'in aşçılarından olan ve İaşe nezaretindeki zenginlere ve toptancı Rumlara aracılık edip para kazanan Hacı Bakkal gibi insanlar olduğu sürece ülkenin kurtuluşuna dair ümidi kalmayan ve bütün mücadelesinin boşa gittiğini düşünen Cemil'in yeniden macerasına dönmesi için dramatik bir hamle gerekmektedir. Kahramanın içinde bulunduğu dünyada kaos hakimdir, kahraman da kendisi fiziksel ve ruhsal açıdan yıkıma uğramış hissedebilir.⁷⁰ Cemil'in de içinde bulunduğu durum tam olarak bu yıkımı karşılamaktadır. I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan bir ülke ve ülkede yaşanan kaos memleketin her köşesine sinmiştir. Cemil'i bu kaos ortamında kendine getiren dramatik hamle evinde birkaç gün saklamak için beklediği eski İttihatçılardan Diyarbakır Valisi Doktor Çerkez Reşit Bey'in ölümü olur. Ermenilerin öldürülmesi olayından sorumlu tutulan ve Bekirağa bölüğünden on iki gün önce kaçırılan Doktor Reşit, Cemil'in evinin önünde yakalanacağını anlayınca teslim olmamak için kendisini vurarak intihar eder. Arkadaşının gözünün önünde ölümünü ve tekmelenişini izleyen Cemil, bu olaydan sonra savaştan yenik dönen o yorgun adam değildir. Bu dramatik hamleyle çağrıyı alan ve bir şeyler yapması gerektiğine karar veren kahraman İttihatçı karakol komutanı Arap Maksut'un isteğiyle Patriyot Ömer'in kaldığı evden kaçmasını sağlar.

Mitolojik metinlerde kahramanın "eşik"i aşması için doğüstü yardım gerekir. Cemil'e bu konuda teyzesinin kızı Neriman ve İttihatçılarla bağımlı kesmiş olan Doktor Münir yardım eder. Romanın başında onu macerasından alıkoymaya çalışan teyzesinin kızı Neriman'la Cemil, herkesten gizli bir ilişki yaşamaktadır. Eşini şehit verdiği için Cemil'in de kendilerini bırakıp gideceğinden korkan Neriman, bu korkusundan kısa sürede sıyrılar ve onunla bu

68 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

69 Demir, YS., s.14.

70 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.49.

macerada sonuna kadar gitmeye karar verir. Kadın kılığında kaçırılacak olan Patriyot Ömer'e çıkışında dikkat çekmemek için eşlik edecek olan Neriman'ı tehlikeye attığı için pişman olan Cemil için tanrıça/vatan/sevgili konumuna yükselen bu kadın fedakârlığı ve korkusuzluğuyla dikkat çeker: "On adım önünde yürüyen Neriman, yere sağlam basıyor, kara çarşafın içinde, biçimli vücudunun imrendirici canlılığıyla büyüklüğünü ölçüp biçemediği bir tehlikeye doğru, kahramanca yürüyordu."⁷¹ Kahramanın macerasında kadın onun diğer yarısıdır, yaşam enerjisidir.⁷² Neriman da Cemil'le beraber kahramanlığa soyunmaya karar vermiştir. Cemil, Ömer'i kaçıırken Neriman'ın peçesini açmak isteyen komiser yardımcısının kardeşini dövmek zorunda kalmış ve bunun üzerine kısa sürede her yerde aranmaya başlanmıştır. Bu sebeple o da bir süre Ömer'le Doktor Münir'in evinde saklanmak zorunda kalır. Birkaç günlüğüne geldiği bu evde iki buçuk ay kalan Cemil, Doktor Münir'in Halil Paşa'yla yaptığı sohbetler sırasında olaylara farklı açıdan bakmaya başlar. Doktor Münir Osmanlı'da devlet sorunu bulunduğunu, devletle ordu arasındaki ilişkiyi sorgulayarak sadece "adam öldürerek" bu savaşın kazanılamayacağını vurgular. Ona göre tek kurtuluş Anadolu'da yeni bir devlet kurmaktır. İttihatçıların bu noktada en büyük hatası yıkılmak üzere olan bir devlete "hürriyet" fikrini getirmeye çalışmalarıdır. Oysa bu fikir yıkılış sürecini hızlandırmış ve milletin ne istediğini hesaba katmayan İttihatçılar kadro derdine düşmüşlerdir.⁷³ Campbell'a göre, kahramanın yolculuğu bir bağlanma değil yeniden bağlanma, keşif değil yeniden keşif çabasıdır.⁷⁴ Cemil bu evde siyasi ve sosyal açıdan yeni fikirler edinerek göremediği gerçeklerin farkına varmaya başlamış, erginlenmek için hazır hale gelmiştir. Cemil'in macerasına devam etmesi için tekrar reel anlamda yola çıkması gerekir. Dr. Münir'in evinin basılmasıyla Ayasofya'yı korumakla görevli olan Teğmen Recep'in yanına sığınan Cemil, macerasını Anadolu'da sürdürür. Bandırma'da Bekir Sami Bey'in bölüğüne katılarak Akhisar, Bursa, Manisa arasında zorlu şartlarda cephaneliklerin kurtarılması için görev yapan Cemil için "büyülü nesne" vatan hainliği damgasından kurtulmak ve düşmanların bir an evvel bu topraklardan sürülmesidir. İttihatçılardan olan Bekir Sami Bey, 17. kolordu komutanıdır ve birliği dağılmıştır. Ancak o buna rağmen görevini terk etmemiştir. Kahramanın macerası yaşamında aydınlanmayı elde ettiği anı temsil eder.⁷⁵ Cemil, onların arasına katıldıktan sonra yılların "yorgunluğunu" üzerinden atmış ve aylar sonra ilk defa yaşadığını hissetmeye başlamıştır. Kahramanın katledeceği düşman gücün koltuğunda hilebazdır, düşmandır, ejderdir, tirandır.⁷⁶ Korumak istedikleri topraklardan defalarca kovulan Cemil'in en önemli görevi Batı Anadolu'daki en büyük çete lideri Çerkez Ethem'le bağlantı kurmak ve onunla beraber Akhisar'a girerek Yunan bayraklarını indirip Gavur Efe'nin halkın gözü önünde

71 Demir, YS., s.90.

72 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.373.

73 Demir, YS., s.112-141.

74 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.51.

75 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.289.

76 Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, s.368.

asılmasına yardım etmesidir. Bu olaydan sonra İttihatçıları "gavur" ilan edip halkı bölen ve padişah taraftarı olduğunu ispatlamaya çalışan Şeyh Anzavur ayaklanmasını bastırmak için Bursa'ya çağrılan Cemil, Kuvayı Milliye birliklerinin harekete geçmesi ve Çerkez Ethem'in Anzavur ayaklanmasını bastırmasıyla "yaşama özgürlüğüne" ulaşır. Yolculuğunun "erginleme" aşamasını bu görevlerle geçiren, hem reel hem de ruhsal anlamda macerasına devam eden Cemil, Şeyh Anzavur'un da öldürülmesiyle ölümsüzlüğe ulaşmış ancak dönüş aşamasına geçememiştir.

3. Sonuç

Kemal Tahir'in Milli Mücadele konulu romanları milli kimlik inşasında önemli bir rol üstlenmiştir. *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu*, *Yol Ayrımı* üçlemesi ve *Yorgun Savaşçı* romanlarının tarihi arka planı Osmanlı'dan Yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecini anlatır. Üçlemenin ilk iki cildi işgal sonrası İstanbul'un durumunu ve Milli Mücadele yıllarını eserlerin "seçilmiş kahramanı" Kamil Bey'in macerası ekseninde ortaya koyar. Kâmil Bey, dönemin aydını olarak ülkesinin gerçeklerinden uzakta Avrupa'da yaşam sürerken I. Dünya Savaşı ve ülke topraklarının işgaliyle babası Selim Paşa'dan kalan mirası kurtarmak amacıyla ülkesine döndüğünde, kendisini bir kaosun ortasında bulmuştur. Kahraman sadece babasının topraklarını kurtarmak amacıyla çıktığı bu yolda "vatanın kurtuluşu" için mücadele eden bir aydına dönüşmüştür. Onun bu dönüşümünde eski okul arkadaşlarıyla karşılaşması, *Karadayı* dergisinde çalışmaya başlaması ve Osmanlı Devleti'nin çaresizce Amerikan mandasına sığınması oldukça etkili olmuştur. *Esir Şehrin İnsanları* romanının sonunda Kuvayı Milliye'ye dâhil olup Yunanlıların işgal planını Anadolu'ya ulaştırmaya çalışırken yakalanan ve bu sebeple yedi yıl kürek mahkûmu olan Kamil Bey, ailesini kaybetmeyi göze almış, cezaevinde erginlenme aşamasını tamamlayarak tam bir kahramana dönüşmüştür. Kemal Tahir, kurguladığı bu kahraman tipiyle hem Milli Mücadele yıllarının şartlarını hem de bu şartlarda aydına düşen görevin ne olduğunu ortaya koymuştur.

Yorgun Savaşçı romanında I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı, İttihat ve Terakkicilerin vatan hainliğiyle suçlanması "seçilmiş kahraman" Cehennem Topçu Cemil bünyesinde kurgulanmıştır. Cemil, I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkılmasının ardından İstanbul'a dönmüş; yirmi yıllık askerlik sonrasında bu süreç ona çok ağır geldiği için "yorgun" bir savaşçıya dönüşmüştür. Yaşadığı bu ruhsal yorgunluğu bir türlü üzerinden atamadığı ve vatan hainliğiyle suçlandığı için oldukça mutsuzdur. Ancak kısa süre içinde Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılır ve ülkesinin kurtuluşu için çabalar. Erginlenme sürecini tamamlamasına rağmen bir kahraman olarak hem reel hem de ruhsal manada dönüşünü gerçekleştiremez. Sonuç olarak Kemal Tahir, Milli Mücadele konulu romanlarında yarattığı kahramanın savaşçı kimliğini ön plana çıkarmakta, eserde seçilen her iki kahraman yaşadığı tüm "yenilgi, sürgün, acı, ihanet ve zulme" karşı ülkesinden vazgeçmemektedir. Aslında kahramanlar alegorik temelde bazı yönlerden Osmanlı'yı da temsil etmektedir. Kamil Bey

bir aydın olmasına rağmen gerçekleri görememiş, gücü ve parası tükendiğinde herkes ona sırt çevirmiştir. Cemil, yirmi yıllık mücadeleden yenik ve yorgun çıkmış bir subaydır ve vatan hainliğiyle suçlanmaktadır. Her iki kahramanın yaşadığı süreç Osmanlı'nın trajedisıyla örtüşmekte ancak Milli Mücadele'ye katılan her iki kahraman gibi Osmanlı da yeni bir kahramana/Yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşerek "yaşama özgürlüğü"ne ulaşmaktadır.

Kaynaklar

- Akça, Hilal. *Kemal Tahir'in Romanlarında Yolculuk Arketipi*. Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016.
- Bahadır, Abdülkerim. *Jung ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Campbell, Joseph. *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Çeviren Sabri Gürses. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2010.
- Demir, Kemal Tahir. *Esir Şehrin Mahpusu*. 11. bsk, İstanbul: İthaki Yayınevi, 2012.
- Demir, Kemal Tahir. *Yorgun Savaşçı*. 23. bsk İstanbul: İthaki Yayınevi, 2011.
- Demir, Kemal Tahir. *Esir Şehrin İnsanları*. 16. bsk İstanbul: İthaki Yayınevi, 2012.
- Eliade, Mircea. *Ebedi Dönüş Mitosu*. Çeviren Ümit Altuğ (Ankara: İmge Kitabevi 1994), s. 35-36.
- Miller, Dean A. *The Epic Hero*. The Johns Hopkins University Press, USA, 2000.
- Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.
- Portenier, Loral Lee. *The Heroine's Journey*. Art and Healing, CSP 4520, Ruth Richards, MD, PhD, Saybrook University, San Francisco, California, 2011.
- Rank, Otto. *Kahramanın Doğuş Miti/Mitolojinin Psikolojik Yorumu*. Çeviren Gökçe Yavaş. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016.
- Sambur, Bilal. *Bireyselleşme Yolu/ Jung'un Psikoloji Teorisi*. Ankara: Elis Yayınları, 2005.
- Stevens, Anthony Jung. Çeviren Ayda Çayır. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 1999.

